

ශ්‍රී.ලං.ගි.ප්‍ර.අංක 15 (SLFRS 15) - කල්බදු

හැඳින්වීම

මෙම ප්‍රමිතිය මගින් කල්බදු සම්බන්ධයෙන් හඳුනාගැනීම, මැනීම, ඉදිරිපත් කිරීම සහ අනාවරණය කිරීම සඳහා වන මූලධර්ම දක්වා ඇත. කල්බදු ගැණුම්කරු සහ කල්බදු දීමනාකරු විසින් කල්බදු සම්බන්ධ ගනුදෙනු පිළිබඳ විශ්වාසනීය තොරතුරු සපයන බව සහතික කිරීම මෙම ප්‍රමිතියෙහි අරමුණයි. මෙම තොරතුරු මූල්‍ය ප්‍රකාශන භාවිත කරන්නන්ට ආයතනයක මූල්‍ය තත්ත්වය, මූල්‍ය කාර්ය සාධනය සහ මුදල් ප්‍රවාහයන් කෙරෙහි කල්බදු මගින් ඇති කරන බලපෑම තක්සේරු කිරීමට පදනමක් සපයයි. මෙහිදී කල්බදු ගැනුම්කරු විසින් IFRS 16 කල්බදු අනුව කල්බදු සම්බන්ධ ගනුදෙනු ගිණුම්ගත කරන ආකාරය සාකච්ඡා කරයි.

කල්බද්දක් හඳුනාගැනීම

කල්බදු ගිවිසුම ආරම්භයේදී, ආයතනයක් ගිවිසුම තුළ කල්බද්දක් තිබේද නැතහොත් එය කල්බදු ගිවිසුමක්ද යන්න තක්සේරු කළ යුතුය. කල්බද්දක් යනු එකගවූ කාලපරිච්ඡේදයක් සඳහා හඳුනාගත් වත්කමක භාවිත අයිතිය කිසියම් ප්‍රතිෂ්ඨාවකට පවරා දීම සඳහා ඇති කර ගනු ලබන ගිවිසුමකි. එබැවින්, කල්බද්දක් යනු පාර්ශ්ව දෙකක් (බදුගැණුම්කරු සහ බදු දීමනාකරු) අතර වත්කමක් කුලියට ගැනීම සඳහා වන ගිවිසුමකි. කල්බදු දීමනාකරු යනු වත්කමේ නීත්‍යානුකූල හිමිකරු වන අතර ඔහු වත්කම අත්පත් කර ගන්නා කල්බදු ගැණුම්කරුට වත්කම කුලියට දෙයි. වත්කම භාවිත කිරීම සඳහා බදුගැණුම්කරු විසින් බදුදීමනාකරුට කල්බදු ගෙවීමක් සිදුකරනු ලැබේ.

කල්බදු ගැණුම්කරුගේ පොත්වල කල්බදු සඳහා ගිණුම්කරණය

පහත අවස්ථාවලදී කල්බදු ගැණුම්කරුගේ පොත්වල SLFRS 16 නිර්දේශ අනුව ගිණුම්තැබීම අවශ්‍ය නොවේ.

(අ) කෙටි කාලීන කල්බදු, සහ

(ආ) කල්බදු වත්කම අඩු වටිනාකමක් සහිත වීම

කෙටි කාලීන කල්බද්දක් යනු, මාස 12ක් හෝ ඊට අඩු කල්බදු කාලයක් සඳහා ලබා ගන්නා කල්බද්දකි.

කෙටි කාලීන කල්බදු හෝ අඩු වටිනාකමක් සහිත කල්බදු වත්කම් සඳහා SLFRS 16 හි නිර්දේශ අදාළ නොකිරීමට බදු ගැණුම්කරු තෝරා ගන්නේ නම්, කල්බදු දීමනාකරුට ගෙවනු ලබන වාරිකය කල්බදු කාලය තුළ ස්ථාවර වාරික ක්‍රමයට හෝවෙනත් ක්‍රමානුකූල ක්‍රමයකට අනුව ආදායම් ප්‍රකාශය තුළ වියදමක් ලෙස හඳුනාගත යුතුය.

සාරාංශයක් ලෙස, බදු ගැණුම්කරු කල්බදු ගිවිසුමකට එළඹෙන විට, එය දිගුකාලීන ණයක් යටතේ වත්කම අත්පත් කර ගැනීමට සමාන වේ.

මූලික හඳුනාගැනීමේදී සහ හඳුනාගැනීමෙන් පසු මිනුම් කිරීමේදී කල්බදු සඳහා ගිණුම් තැබීම පහත සාකච්ඡා කෙරේ.

(අ) මූලික හඳුනාගැනීම

කල්බද්ද ආරම්භයේදී, බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බදු වත්කමක භාවිත අයිතිය සහ කල්බදු වගකීම හඳුනාගත යුතුය. භාවිත අයිතිය සහිත වත්කමක් යනු, කල්බදු කාලය තුළ කල්බද්දට යටත් වන වත්කමක් භාවිත කිරීමට කල්බදු ගැණුම්කරුට ඇති අයිතිය නියෝජනය කරන වත්කමකි.

(ආ) මූලික මිනුම්කරණය

i. භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම පිළිබඳ මූලික මිනුම්කරණය

කල්බද්ද ආරම්භයේදී, කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් වත්කමේ භාවිත අයිතිය පිරිවැයට මැනිය යුතුය. භාවිත අයිතිය සහිත වත්කමක පිරිවැයට පහත සංරචකයන් ඇතුළත් වේ:

(අ) මූලික මිනුම්කිරීමේදී තීරණය වූ කල්බදු වගකීමේ අගය (කල්බදු ගෙවීම්වල වර්තමාන වටිනාකම)

(ආ) ලද කල්බදු දිරිදීමනාවක් අඩු කිරීමෙන් පසු, කල්බද්ද ආරම්භ කරන දින හෝ ඊට පෙර සිදු කරන ලද ගෙවීම්, (උදා: මූලික ගෙවීම්)

(ඇ) කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් දරන ලද ඕනෑම මූලික සෘජු පිරිවැයක් (උදා: බදු ගැණුම්කරු විසින් දරන ලද නීතිමය ගාස්තු)

(ඈ) කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බද්දට යටත් වන වත්කම ගලවා ඉවත් කිරීම, එය පිහිටා ඇති ස්ථානය යථාතත්වයට පත්කිරීම හෝ අදාළ වත්කම කල්බදු ගිවිසුමේ ඇතුළත් නියමයන් සහ කොන්දේසි අනුව අවශ්‍ය තත්ත්වයට ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම සඳහා දැරීමට සිදුවන පිරිවැය පිළිබඳ ඇස්තමේන්තුවක්, (එම වියදම් භාණ්ඩ තොගයක් නිෂ්පාදනය කිරීම සඳහා දරනු නොලැබේ නම් පමණි)

උසස් පෙළ විභාගයේදී සාමාන්‍යයෙන් සලකා බලනු ලබන්නේ (අ) ,(ආ) සහ (ඇ) පමණක් බව කරුණාවෙන් සලකන්න.

ii. කල්බදු වගකීම සම්බන්ධයෙන් මූලික මිනුම්කරණය

කල්බද්ද ආරම්භයේදී, කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බදු දීමනාකරුට කරන ලද ගෙවීම්වල වර්තමාන වටිනාකම කල්බදු වගකීම ලෙස මූලික මිනුම්කරණයේදී සලකනු ලබයි.(කල්බද්ද ආරම්භයේදී හෝ ඊට පෙර සිදුකරන ගෙවීම් හැර) වර්තමාන වටිනාකම ගන්නා කිරීම සඳහා කල්බද්දේ ගම්‍ය පොළී අනුපාතය හෝ එම අනුපාතය පහසුවෙන් තීරණය කළ නොහැකි නම්, කල්බදු හිමියාගේ වර්ධක ණය ගැනුම් පොළී අනුපාතය භාවිත කළ යුතුය.

කල්බද්ද ආරම්භයේදී, කල්බදු වගකීම මැනීමේදී ඇතුළත් කර ඇති කල්බදු ගෙවීම් පහත ගෙවීම් වලින් සමන්විත වේ:

- (අ) ලැබිය යුතු කල්බදු දිරිගැන්වීම් අඩු කරන ලද ස්ථාවර කල්බදු වාරික ගෙවීම
- (ආ) දර්ශකයක් හෝ අනුපාතයක් මත රඳා පවතින විචල්‍ය කල්බදු ගෙවීම්
- (ඇ) සුන්බුන් වටිනාකම් ඇස්තමේන්තු යටතේ කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් ගෙවිය යුතු යැයි අපේක්ෂිත සහතික කළ අවශේෂ අගය
- (ඈ) කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් ගැනුම් විකල්පයක් ක්‍රියාත්මක කරන්නේ නම්, එහි ක්‍රියාත්මක මිල. (ගැනුම් විකල්පය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ නිශ්චිත භාවයක් පවතින්නේ නම්)
- (ඉ) කල්බදු කාලය අවසන් වීමට පෙර කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බද්ද අවසන් කරන්නේ නම්, කල්බද්ද අවසන් කිරීම සඳහා ගෙවිය යුතු දඩ මුදල්.

උසස් පෙළ විභාගයේදී සලකා බලනු ලබන්නේ ස්ථාවර කල්බදු වාරික ගෙවීම් පමණක් බව කරුණාවෙන් සලකන්න.

උදාහරණ 1:

ABC පෞද්. සමාගම 20X4.04.01 දින කල්බදු පදනම මත යන්ත්‍රයක් අත්පත් කර ගත්තේය. පහත තොරතුරු සපයා ඇත.

- 20X4.04.01 දින මූලික ගෙවීම රු.800,000 කි.
- කල්බදු කාලය වසර 4 කි.
- රු. 200,000 බැගින් සෑම වසරකම අවසානයේ ස්ථාපනය සඳහා වාර්ෂික වාරික ගෙවිය යුතු අතර 2025.03.31 සිට ආරම්භ වේ.
- කල්බදු ගිවිසුමේ ගම්‍ය පොලී අනුපාතය 10% ක් වන අතර මෙම අනුපාතයට අනුව වාර්ෂික වට්ටම් සාධකය පහත පරිදි වේ:

වසර	1	2	3	4
වට්ටම් සාධකය	0.909	0.826	0.751	0.683

කල්බදු වගකීමේ මූලික මිනුම් පහත පරිදි වේ:

	කල්බදු වාරිකය	වට්ටම් සාධකය	වර්තමාන අගය
1	200,000	0.909	181,800
2	200,000	0.826	165,200
3	200,000	0.751	150.200
4	200,000	0.683	<u>136,600</u>
			<u>633,800</u>

20X4.04.01 දිනට යන්ත්‍රය භාවිත කිරීමේ පිරිවැය පහත පරිදි වේ:

මූලික ගෙවීම	800,000
කල්බදු වගකීමේ මූලික වටිනාකම	<u>633,800</u>
	<u>1,433,800</u>

iii. භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම සම්බන්ධයෙන් පසුකාලීන මිනුම්කරණය

මුල්වරට හඳුනා ගැනීමෙන් පසුව, බදුගැණුම්කරු විසින් භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම මැනීමේදී පිරිවැය ආකෘතිය භාවිතා කළ හැකිය. කෙසේ වෙතත්, භාවිත අයිතිය වත්කම් අයත් වන්නේ LKAS 16 හි ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය අනුව මිණුම්කරණය කළ දේපල, පිරියත සහ උපකරණ පන්තියකට නම්, කල්බද්දට යටත් වන වත්කමෙහි භාවිත අයිතිය බදු ගැණුම්කරුට ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය, භාවිතා කොට පසුකාලීන මිනුම්කරණය කළ හැකිය.

උදාහරණයක් ලෙස, දේ .පී .උ ලෙස වර්ගීකරණය කරන ලද යන්ත්‍රෝපකරණ පසුකාලීන මිනුම් සඳහා ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය භාවිතයෙන් මනිනු ලැබුවහොත්, භාවිත අයිතිය සහිත යන්ත්‍රය ද පසුකාලීනව ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය භාවිතයෙන් මැනිය හැකිය.

පිරිවැය ආකෘතිය

පිරිවැය ආකෘතියක් භාවිත කිරීම සඳහා, කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් වත්කමේ භාවිත අයිතිය පිරිවැයට මැනිය යුතුය. මෙහිදී, වත්කමේ භාවිත අයිතියේ ධාරණ වටිනාකම පහත පරිදි ගණනය කරයි:

ධාරණ වටිනාකම = පිරිවැය - සමුච්චිත ක්ෂය

භාවිත අයිතිය සහිත වත්කමක ක්ෂය වීම

කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් පහත සඳහන් අවශ්‍යතාවලට යටත්ව, භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම ක්ෂය කිරීමේදී LKAS 16 දේපල, පිරියත සහ උපකරණ ප්‍රමිතියේ ක්ෂය වීමට අදාළ විධිවිධාන අනුගමනය කළ යුතුය.

කල්බදු කාලය අවසානයේ කල්බද්දට යටත් වන වත්කමේ අයිතිය කල්බදු ගැණුම්කරුට මාරු කරන්නේ නම්, කල්බදු ගැණුම්කරු, කල්බද්ද ආරම්භක දිනයේ සිට කල්බද්දට යටත් වන වත්කමේ ප්‍රයෝජනවත් ජීව කාලය අවසන් වන තෙක් භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම ක්ෂය කළ යුතුය.

උදාහරණ 2:

උදාහරණ 1 ට අදාළව පහත සඳහන් අමතර තොරතුරු ද සපයා ඇතැයි උපකල්පනය කරන්න.

- කල්බදු කාලය අවසානයේ දී යන්ත්‍රයේ අයිතිය බදු දීමනාකරු විසින් බදු ගැණුම්කරු වෙත මාරු කරනු ලැබේ.
- ඵලදායී ජීව කාලය: වසර 8 යි
- සුන්බුන් වටිනාකම: රු. 233,800

වාර්ෂික ක්ෂය පහත පරිදි ගණනය කළ හැකිය:

$$\begin{aligned}\text{ක්ෂයවීම} &= \frac{\text{පිරිවැය} - \text{සුන්බුන් අගය}}{\text{ඵලදායී ජීව කාලය}} \\ &= \frac{1,433,800 - 233,800}{8} \\ &= 150,000\end{aligned}$$

කල්බදු කාලය අවසානයේ කල්බදු ගැණුම්කරුට භාවිත අයිතිය සහිත වත්කමේ අයිතිය නොපැවරෙන්නේ නම්, කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් භාවිත අයිතිය සහිත වත්කමේ ඵලදායී ජීව කාලය සහ කල්බදු කාලය යන දෙකෙන් අඩු කාලය පාදක කර ගනිමින් ක්ෂය ගණනය කළ යුතුය.

උදාහරණ 3:

උදාහරණ 1 ට අදාළව පහත සඳහන් අමතර තොරතුරු ද සපයා ඇතැයි උපකල්පනය කරන්න.

- කල්බදු කාලය අවසානයේ දී යන්ත්‍රයේ අයිතිය බදුදීමනාකරු විසින් බදු ගැණුම්කරු වෙත මාරු නොකෙරේ.
- ඵලදායී ජීව කාලය: වසර 8 යි
- සුන්බුන් අගය: නැත

වාර්ෂික ක්ෂය පහත පරිදි ගණනය කළ හැකිය:

$$\begin{aligned}\text{ක්ෂය} &= \frac{\text{පිරිවැය} - \text{සුන්බුන් වටිනාකම}}{\text{පලදායී ජීව කාලය සහ කල්බදු කාලය යන දෙකෙන් අඩු අගය}} \\ &= \frac{1,433,800 - 0}{4} \\ &= 358,450\end{aligned}$$

iv. කල්බදු වගකීම පිළිබඳ පසුකාලීන මිනුම්කරණය

ආරම්භක දිනයෙන් පසු, කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බදු වගකීම මැනිය යුත්තේ:

(අ) කල්බදු වගකීම සඳහා පොලිය නිරූපනය වන පරිදි එම ප්‍රමාණයෙන් ධාරණ වටිනාකම වැඩි කිරීම සහ

(ආ) කල්බදු ගෙවීම් නිරූපනය වන පරිදි කල්බදු වගකීමේ ධාරණ වටිනාකම අඩු කිරීම

කල්බදු කාල සීමාව තුළ එක් එක් කාල පරිච්ඡේදය සඳහා කල්බදු වගකීම මත පොලිය පහත පරිදි ගණනය කළ හැකිය:

කල්බදු පොලිය = කාලච්ඡේදය ආරම්භයේ දී කල්බදු වගකීමේ ඉතිරි ශේෂය \times ගමා පොලී අනුපාතය

ආරම්භක දිනයෙන් පසු, බදු ගැණුම්කරු විසින් කල්බදු වගකීම සඳහා පොලිය වියදමක් ලෙස ලාභය හෝ අලාභය තුළ හඳුනාගත යුතුය.

උදාහරණ 4:

උදාහරණ 1 ට අනුව, පළමු වසර සඳහා කල්බදු වගකීම් ගිණුම පහත පරිදි සකස් කළ හැකිය:

කල්බදු ණයගිම් ගිණුම			
31.03.20X 5	200 000	01.04.20X4	633,800
		31.03.20X5	63,380 (633,800x10%)
31.03.20X 5	<u>497,180</u>		
	<u><u>697,180</u></u>		<u><u>697,180</u></u>
		01.04.20X5	497,180

ඉදිරිපත් කිරීම

උසස් පෙළ සඳහා නිර්දේශිත, මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළ කල්බදු ඉදිරිපත් කළ යුතු ආකාරය පහත පරිදි වේ:

බදු ගැණුම්කරු විසින් මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ:

(අ) භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම් අනෙකුත් වත්කම් වලින් වෙන්කොට දැක්විය යුතුය.

(ආ) කල්බදු වගකීම් අනෙකුත් වගකීම් වලින් වෙන්කොට දැක්විය යුතුය.

ලාභ හෝ අලාභ ප්‍රකාශනයේ, බදු ගැණුම්කරු විසින්:

(අ) කල්බදු පොලිය මූල්‍ය පිරිවැයක් ලෙස දැක්විය යුතුය.

කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් LKAS -7 මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශන ප්‍රමිතියට අනුව මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශයේ පහත කරුණු අනාවරණය කළ යුතුය.

- (අ) කල්බදු වගකීමේ ප්‍රාග්ධන කොටස පියවීම සඳහා ගෙවන ලද මුදල් මූල්‍ය ක්‍රියාකාරකම් වශයෙන්,
- (ආ) කල්බදු වගකීමේ පොලී කොටස සඳහා මුදල් ගෙවීම් ගෙවූ පොලී වශයෙන් (සාමාන්‍යයෙන් මෙහෙයුම් ක්‍රියාකාරකම් තුළ)
- (ඇ) කෙටි කාලීන කල්බදු ගෙවීම්, අඩු වටිනාකමක් සහිත කල්බදු සඳහා ගෙවීම් සහ විචල්‍ය කල්බදු ගෙවීම්, මෙහෙයුම් ක්‍රියාකාරකම් තුළ නිරූපනය කළ යුතුය.

උදාහරණය: 5

උදාහරණ 1 හි කල්බදු ගනුදෙනුව පළමු වසර සඳහා මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළ ඉදිරිපත් කළ යුතු ආකාරය පහත පරිදි වේ: කල්බදු කාලය අවසානයේ දී යන්ත්‍රයේ අයිතිය කල්බදු ණයහිමියා විසින් කල්බදු ගැණුම්කරුට මාරු කරනු ලබන බව උපකල්පනය කෙරේ. ඊට අමතරව, භාවිත අයිතිය සහිත යන්ත්‍රයේ ඵලදායී ජීව කාලය සහ සුන්බුන් අගය පිළිවෙලින් අවුරුදු 8 ක් සහ රු. 233,800 ක් බව උපකල්පනය කෙරේ.

20X5.03.31 අවසන් වූ වසර සඳහාලාභ හෝ අලාභ ප්‍රකාශනය

පරිපාලන වියදම්

භාවිත අයිතිය සහිත යන්ත්‍ර ක්ෂය	150,000
--------------------------------	---------

මූල්‍ය පිරිවැය

කල්බදු පොලිය	63,380
--------------	--------

20X5.03.31 දිනට මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය

ජංගම නොවන වත්කම්

භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම (සටහන 1)	1,283,800
----------------------------------	-----------

ජංගම නොවන වගකීම්

කල්බදු වගකීම	346,898
--------------	---------

ජංගම වගකීම්

කල්බදු වගකීම	150,282
--------------	---------

සටහන 1: භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම්

පිරිවැය	1,433,800
අඩු: සමුච්චිත ක්ෂයවීම්	<u>(150,000)</u>
ධාරණ වටිනාකම	<u>1,283,800</u>

පෙරවැඩ:

	ජංගම වගකීම
දෙවන වසරේ ගෙවීම	200 0000
දෙවන වසරේ පොලිය	<u>(49,718)</u>
	<u>150,282</u>

	ජංගම නොවන වගකීම්
මුලු කල්බදු වගකීම	497,180
අඩු: ජංගම වගකීම	<u>(150,282)</u>
	<u>346,898</u>

හෙළිදරව් කිරීම

කල්බදු ගැණුම්කරු විසින් කළ යුතු හෙළිදරව් කිරීම් කිහිපයක් පහත පරිදි වේ:

- එක් එක් වර්ගයේ වත්කම් පන්තිය අනුව භාවිත අයිතිය සඳහා ක්ෂය වියදම
- කල්බදු වගකීම් සඳහා පොලී වියදම
- කල්බදු වගකීම් මැනීමේදී ඇතුළත් නොවන විචල්‍ය කල්බදු ගෙවීම්වලට අදාළ වියදම
- කල්බදු සඳහා මුළු මුදල් ගෙවීම් ප්‍රවාහය
- වාර්තාකරණ කාලපරිච්ඡේදය අවසානයේ භාවිත අයිතිය සහිත වත්කම්වල ධාරණ වටිනාකම, (පාදක වත්කම් පන්තිය අනුව)